

HZ. MUHAMMED'İN (SAV) VEFATI

HÜSEYİN GÜNEŞ
DOÇ. DR.
ŞIRNAK Ü. İLAHİYAT FAK.

ÖZET

Hiz. Muhammed, Veda Haccı, dönüşünde hasta düşmüştür. Bir ay kadar süren bu hastalıktan sonra iyileşmiş, ancak çok geçmeden tekrar rahatsızlanmıştır. İki hafta ölüm döşeginde yattıktan sonra da vefat etmiştir. Bu çalışmada Hiz. Muhammed'in Rabbine yolculuğu ele alınmıştır. Ölümle sonuçlanan hastalığının nasıl başladığı ve ne şekilde ilerlediği tespit edilecektir. Ayrıca ayrıntıya girilmeksizin vasiyet konusuna değinilecek, ardından teçhiz, tekfin ve definin nasıl yapıldığı belirlenecektir. Konu, İslam Tarihinin usul ve kaynakları çerçevesinde işlenecektir. İlk dönem Siyer ve İslam Tarihi Kaynakları temel referansımızdır. Bununla birlikte Hadis Külliyatlarının yanı sıra diğer bazı tali kaynaklara da müracaat edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Hastalık, Vasiyet, Ölüm, Mevlid.

THE DEATH OF MUHAMMAD (SAV)

ABSTRACT

Muhammad fell ill when he returned from the farewell sermon. He recovered after this disease lasting up to a month, but he soon became ill again. He lie his deadbed for two weeks and after that he died. In this study, Muhammad's journey to his God was discussed. How the disease, which concluded with death, starts and how it progresses will be determined. In addition, the testament will be discussed without details, then we will determine how to do the equipment, the takfin and the burial. The subject will be processed within the framework of the methods and sources of Islamic history. First period Sira and Islamic history is our main reference sources. In addition to Hadith collections, some other secondary sources were also applied.

Keywords: Siyar, Disease, Testament, Death, Mawlid.

Giriş

Hicretin 10. yılına girildiğinde Hz. Muhammed (sav), 610 yılında başlayan risâlet görevini büyük ölçüde yerine getirmişti. Aradan geçen zaman içinde Hicazdaki Müşrikler ve Yahudilerle girdiği amansız mücadeleyi başarıyla tamamlamıştı. Arap kabileleri heyetler halinde Medine'ye akın etmiş; Arap yarımadasının tamamına yakını O'na boyun eğmişti. Müslümanlar, Mute Savaşı ve Tebük Seferiyle Bizans'a meydan okuyabilecek güce ulaşmışlardı. Resûlullah'ın artık vazifesini tamamladığını ve bu dünyadan göçeceğini gösteren bazı işaretler görünmeye başlamıştı. Nitekim o senenin Ramazan ayında, önceki senelerden farklı olarak daha önce bir defa yapılan Kur'an-ı Kerim hatmi iki defa, on gün icra edilen itikaf da yirmi güne tamamlanmıştı.^[1] Hz. Fatıma, konuyla ilgili olarak Resûlullah'ın kendisine şöyle bir sır verdiğini açıklıyor: *"Cebrail, her sene bana Kur'an'ı arzederdi. Bu sene iki defa arzetti. Bunu ecelimin yaklaşmasına bağlıyorum."*^[2]

Hac mevsimi girdiğinde Hz. Muhammed, yanına bütün hanımlarını da alarak hacca gitti. Yola çıkmadan günlerce önce bunu duyurmuş, çok sayıda insan ona eşlik etmişti. Arafat'ta iken risâlet görevinin tamamlandığını bildiren şu âyet nâzil oldu: "Bugün dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'a razı oldum" (el-Mâide 5/3). Mina'da kurbanlık olarak hazırladığı 100 dededen altmış üçünü hayatının her yılı için bir deve hesabıyla bizzat kendisi, diğer develeri de Hz. Ali kesti. Beytullah'ı halkın kendisini görmesi ve soru sorması için devesi üzerinde tavaf

[1] Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd (230/884), *et-Tabakâtü'l-Kebîr*, thk. Ali Muhammed, Mektebetü'l-Hancı, Kahire 2001, II, 174-175.

[2] Buharî, "Fedâilü'l-Kur'an", 7.

etti. Hac süresince yaptığı konuşmaları veda niteliğindeydi. “*Haccımızı ben-den öğrenin. Zira bilmiyorum, belki de bu haccımdan sonra bir daha haccedemem*” diyordu. Onun için bu hacca “Veda Haccı” denildi.^[3]

Resûlullah, Zilhicce ayında Veda haccından döndüğünde o ayın kalan kısmını, Muharrem ve Safer ayını Medine’de ikamet ederek geçirdi.^[4] Hac dönüşünde yorgun düşmüştü. Öyle ki onun yolculuk nedeniyle zayıf düştüğü ve hastalandığı etrafa yayılmıştı. Ebû Ya’lâ’nın naklettiğine göre Resûlullah, böbrek ağrısı çekmiş ve bir ay kadar insanların arasına çıkmaz olmuştu.^[5] Bu durumu fırsat bilen Esved el-Ansî Yemen’de, Müseylime ise Yemame’de isyan çıkardılar. Bir süre sonra Resûlullah iyileşti. Ancak bu sefer Tuleyha b. Huveylid el-Esedî, Benî Esed yurdunda isyan etti.^[6]

Veda Haccı sırasında nazil olduğu söylenen^[7] Nasr Suresi’nin inmesiyle birlikte Resûlullah, bunu ecelinin yaklaştığına yormuş, tesbih ve istiğfarı arttırmıştı.^[8] Son zamanlarında Baki mezarlığını sık sık ziyaret ediyordu. Gece yarılı kalker, bazen kendi başına bazen de hizmetkarları Ebû Rafi veya Ebû Muveyhibe’yi yanına alarak mezarlığa gider, onlar için uzun uzadıya dua ederdi.^[9] O’nun kabristandakilere şöyle seslendiği rivayet edilir: “*Selam size ey müminler diyarı! Sizler, bizden önce gitmiş bulunuyorsunuz. Allah, size ve bize vaat edilenleri yerine getirdi. İnşallah biz de size katılacağız. Allah’ım, onların ecirlerinden bizi mahrum etme ve onlardan sonra bizleri fitnelere uğratma!*”^[10] Sekiz yıl aradan sonra Uhud şehitliğini ziyaret etmiş ve onlarla vedalaşır gibi dua etmişti. Döndüğünde Mescid-i Nebevi’de minbere çıkıp şöyle buyurduğu nakledilir: “*Ben, sizin önünüzden gidecek, size tanıklık edeceğim. Sizin buluşma*

[3] Bk. Abdülmelik İbn Hişâm, (218/833), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Ömer Abdüsselam Tedmürî, Beyrut 1990, IV, 245-251; İbn Sa’d, II, 157-170; Ahmed b. Yahya el-Belazürî (279/892), *Ensâbü'l-Eşrâf*, thk. Muhammed Hamidullah, Darü'l-Mearif, Mısır 1959, I, 553; Muhammed b. Hibbân es-Sicistanî (354/965), *es-Sîretü'n-Nebeviyye ve Ahbâru'l-Hulefâ*, çev. Harun Bekiroğlu, Ankara Okulu Yay., Ankara 2017, 322-307; Buharî, “Hac”, 3; Müslim, “Hac”, 1218; Ebû Davud, “Menâsik”, 57; İbn Mâce, “Menâsik”, 76.

[4] Muhammed b. Cerîr et-Taberî (310/922), *Tarihü'l-Ümem ve'l-Mülûk*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Kahire 1968, III, 183.

[5] Ebû Ya'lâ Ahmed b. Ali el-Mevsilî (307), *Müsned*, thk. Hüseyin Selim Esed, Darü'l-Me'mun, Dimaşk 1984, VIII, 207 (4769); Muhammed b. Yusuf eş-Şamî (942/1535), *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd*, thk. Adil Ahmed ve Ali Muhammed, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993, XII, 227.

[6] Taberî, III, 184-185; Ahmed b. Ali el-Makrizî (845/1441), *İmtâ'ü'l-Esmâ'*, thk. Muhammed Abdülhamid, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye Beyrut 1999, XIV, 413.

[7] Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer İbn Kesîr (774/1372), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. A. A. et-Türkî, Dârü Hicr, İmbabe 1997, VIII, 25; Şamî, XII, 229.

[8] İbn Sa'd, II, 172; Belazürî, I, 553.

[9] İbn Hişâm, IV, 289-290; İbn Sa'd, II, 182; Belazürî, I, 544; Taberî, III, 188.

[10] İbn Sa'd, II, 181; Şamî, XII, 234. ، أنتم لنا فرط أتاننا الله وأتاكم ما توعدون ، وأنا إن شاء الله بكم لاحقون ، اللهم لا تحرمنا أجرهم ولا تفتنا بعدهم

yeriniz Havuz'dur. Ben, şu anda bu makamımda iken onu görüyorum. Benden sonra şirke düşeceğinizden korkmam, sizin dünyaya kapılıp onun için birbirinizle mücadele etmenizden korkarım!" Bu hadiseyi anlatan Ukbe b. Âmir el-Cühenî, "Bu, Resûlullah'ı son görüşüm oldu" der.^[11] Resûlullah'ın, azatlısı Ebû Muveyhibe ile birlikte Baki Mezarlığına yaptığı ziyareti dönüşünde vefatıyla sonuçlanan hastalığın başladığı anlaşılmaktadır.^[12] Hastalık, şiddetli baş ağrısıyla başlamış ve yaklaşık iki hafta sürmüştür.^[13]

Bu çalışmada Hz. Muhammed'in vefatıyla sonuçlanan hastalığı ve vefat anı üzerinde durulmuştur. Ayrıca ayrıntıya girilmeksizin vasiyet konusuna değinilmiş, ardından teçhiz, tekfin ve defni ele alınmıştır. Konu, İslam Tarihi'nin usul ve kaynakları çerçevesinde işlenmiştir. İlk dönem Siyer ve İslam Tarihi Kaynakları temel referansımızdır. Bununla birlikte Hadis Külliyatlarının yanı sıra diğer bazı tali kaynaklara da müracaat edilmiştir. Günümüz araştırmalarından ise pek yararlanamadığımızı ifade edebiliriz. Hz. Muhammed'in hayatı konusunda son asırda çok sayıda araştırma yapılmış olmakla birlikte O'nun vefatı konusunun pek işlenmediği anlaşılmaktadır. Tesadüf ettiğimiz birkaç araştırma dışında,^[14] konunun genellikle bir iki sayfalık özet şeklinde geçtiği görülmektedir. Resûlullah'ın doğumu, her yıl mevlit merasimleri ve farklı etkinliklerle kutlandığı halde vefatının hatırlanmamasının, farklı platformlarda bazı spekülasyonlara yol açtığına zaman zaman şahit oluyoruz. Hz. Peygamber'in vefatını müteakip Benû Sâide Çardağı'nda gerçekleşen hadiseden yola çıkılarak, Ashâb'ı töhmet altında bırakan açıklamalar yapılabiliyor. Dolayısıyla bu çalışma aynı zamanda Sahâbe'nin, Peygamberlerinin cenazesine karşı gerekli vazifeyi yapıp yapmadığını görmek açısından önem arz etmektedir.

1. Ölümle Sonuçlanan Hastalığın Başlaması

Resûlullah'ın vefatıyla sonuçlanan hastalığın ne zaman başladığıyla ilgili farklı görüşler olmakla birlikte, konuyla ilgili rivayetlerin genelinden

[11] İbn Hişâm, İbn Sa'd, II, 182-183; Şamî, XII, 234; Buharî, "Megâzî", 144.

[12] Bk. İbn Hişâm, IV, 289-290; İbn Sa'd, II, 182; Belazürî, I, 544; Taberî, III, 188.

[13] İbn Sa'd, II, 183, Belazürî, I, 558.

[14] Buharî ve Müslim'in eserlerinde konuyla ilgili geçen rivayetlerin konularına göre tasnif edilerek rivayetlerin maddeler halinde sıralandığı bir kitapçık için bk. Nizar Abdülkadir Reyân, *Ve Azlemeti'l-Medine: Vefatü'n-Nebî*, el-Câmiatü'l-İslamiyye, Gazze 2003. Hz. Muhammed'in hayatını ele alan çalışmalar arasında konuyu diğerlerine nispetle geniş olarak işleyen bir çalışmak için bk. Kasım Şulul, *Siyer: Son Peygamber Hz. Muhammed'in Hayatı*, Siyer Yayınları, İstanbul 2011; Muhsin Demirel, *Evrensel Peygamber: Hz. Muhammed'in Hayatı*, edit. Hüseyin Güneş, Seyda Yay., Ankara 2018, II, 536-548. Spekülatif bir çalışma için bk. Arif Tekin, *Bilinmeyen Yönleriyle Hz. Muhammed'in Ölümü*, Yurt Kitap-Yayın, Ankara 2011.

azatlısı Ebû Muveyhibe ile birlikte Baki Mezarlığına yaptığı ziyareti dönüşünde hastalığın başladığı anlaşılmaktadır.^[15] Şiddetli baş ağrısı ile başlayan hastalık genel kabule göre, bir gün fazlası veya bir gün eksisi söylenmekle birlikte, 13 gün sürmüştür.^[16] Hicretin 11. senesinde Safer ayının son günü Çarşamba sabahı başlayan rahatsızlık, 12 Rebiülevvel pazartesi günü Resûlullah'ın vefatıyla sonuçlanmıştır.^[17] Kuşkusuz bu süre, hastalığın ağırlaştığı dönemdir. Zira hastalığın belirtileri daha önce ortaya çıkmıştır ki bazı rivayetlerde hastalığın başlangıcı olarak Rebiülevvel ayının başı,^[18] Safer ayının 21. günü veya Safer ayının son 11. günü,^[19] ya da son ikinci günü^[20] verilirken; diğer bazı rivayetler ise bir önceki ayda, Muharrem'de, rahatsızlığın başladığını belirtir.^[21] Onun için bu süreyi kesin olarak belirlemek güçtür. Zira eşleri tarafından dahi rahatsızlığı ilk etapta anlayamamıştır. Nitekim son zamanlarında Resûlullah'ın kendisine olan ilgisinin azaldığını fark ettiğini belirten Hz. Aişe, ilgi çekmek bazı yollara başvurduğunu şu şekilde anlatmaktadır:

“Resûlullah kapımın önünden geçtiği zaman mutlaka gönlümü hoş eden bir söz söylerdi. Bir gün geçti, ama benimle konuşmadı. Ertesi gün geçti, yine benimle konuşmadı. Sonraki gün geçti, yine benimle konuşmadı. Resûlullah bir konuda bende kusur mu buldu acaba, dedim. Kalkıp başımı bir bezle bağladım, yüzümü sarıya boyadım ve odanın kapısına doğru bir yastık koyup üzerine uzandım. Resûlullah geçerken bana baktı ve neyin var ey Aişe? dedi. Ya Resûlullah hastayım başım ağrıyor, dedim. O da, ah başım diyorsun asıl ah benim başım, dedi. Çok geçmeden de bir örtünün içinde taşınarak bana getirildi.”^[22]

Hastalığı giderek ilerlemesine rağmen Resûlullah, hanımlarının odalarını dolaşüyor ve sıralarını aksatmamaya çalışıyordu. Yürüyemeyecek hale geldiğinde ya iki kişi tarafından koluna girilerek ya da dört kişi tarafından uçlarından tutulan bir serginin içinde götürülüyordu. Hanımı Hz. Meymunen'in odasında hastalığı artık taşınmasına olanak vermemiş olacak ki

[15] Bk. İbn Hişâm, IV, 289-290; İbn Sa'd, II, 182; Belazürî, I, 543-544; Taberî, III, 188; Makrizî, XIV, 411.

[16] Şamî, XII, 244.

[17] İbn Sa'd, II, 237.

[18] İbn Hişâm, IV, 289.

[19] Şamî, XII, 235.

[20] Muhammed b. Ömer el-Vakidî (207/823), *el-Meğazî*, thk. Marsden Jones, Alemü'l-Kütüb, Beyrut 1984, 1120; İbn Hibbân, 307.

[21] Taberî, III, 185.

[22] İbn Sa'd, II, 205; Ahmed b. Hanbel (241/855), *Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaut vd., Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2001, XLIII, 34 (25841); Ebû Ya'lâ, VIII, 368 (4962).

orada yedi gün kalmıştır.^[23] Daha sonra O'nun ricası üzerine diğer hanımlarından izin alınmak suretiyle Hz. Aişe'nin odasına taşınmış ve ömrünün kalan günlerini orada geçirmiştir.^[24] Hz. Aişe'nin odasına pazartesi günü getirildiği ve sonraki pazartesi vefat ettiği nakledilir.^[25] Hz. Aişe, O'nun geleceğini duyduğu zaman, hizmetçisi olmadığı için odayı kendi eliyle süpürüp temizlediğini ve bir yatak serip içine bir çeşit ot (الإذخر) doldurulmuş yastık koyduğunu anlatır.^[26]

Kaynaklarda yer alan rivayetlerde Resûlullah'ın hastalığının tam olarak ne olduğu açıklanmamıştır. Bunun sebebi kuşkusuz söz konusu dönem ve şartlarda tıbbî olanakların yetersiz olması ve hastalığın teşhis edilememesidir. Bununla birlikte ya böbreklerinden rahatsız olduğu,^[27] ya da “zatülçenp”^[28] olarak adlandırılan ve “iç organlardaki şişkinlik ya da kaburga kemiklerinin arasında toplanmış gaz”^[29] olarak tanımlanan hastalığa yakalandığı yönünde tahminler yürütülmüştür. Nitekim şiddetli ağrıların etkisiyle hanımı Meymune'nin odasında bayıldığı bir gün yanında bulunan diğer eşleri ve akrabaları, O'nun zatülçenp hastalığına yakalanmış olduğunu düşünerek ağzına şurup (ledud/ اللدود)^[30] dökmüşlerdi. Ancak Resûlullah, kendine gelip şurup içirildiğini anlayınca amcası Abbas hariç odada bulunanların hepsine ceza olarak o ilahtan içirmiş, hatta eşi Meymune'ye oruçlu olduğu halde şurup vermişti.^[31]

Hastalığın diğer bir sebebi olarak da zehirlenme olarak gösterilmiştir. Bilindiği gibi Hayber'in fethi sırasında Zeynep bint Harise adındaki bir Yahudi kadın tarafından Resûlullah'a zehirli et ikram edilmişti. Ancak eti ağzına aldığı anda zehirli olduğunu anlamış ve yutmadan onu atmıştı. Aradan geçen üç yıla rağmen, söz konusu hastalığı sırasında zehrin acısını duymuş ve “Hayber'de yediğim yemekteki zehirden dolayı şahdamarlarım kopacaktı gibi

[23] Belazürî, I, 544-546.

[24] İbn Sa'd, II, 205; Buharî, “Meğazi”, 83; İbn Mâce, “Cenâiz”, 64.

[25] Şamî, XII, 237.

[26] Belazürî, I, 554.

[27] Ebû Ya'lâ, VIII, 207 (4769)

[28] Ahmed b. Hanbel, XXVIII, 645 (17434).

[29] Şamî, XII, 228.

[30] Bu ilacın, Ud-u Hindi (العود الهندي), Vers (الورس) ve Zeytinyağı (الزيت) karışımından yapıldığı söylenir. Bk. İbn Sa'd, II, 208; Belazürî, I, 546. Şamî, XII, 228. Hz. Peygamber'e yapılan bu tedavi teşebbüsü daha sonraları art niyetli bir çabayla Hz. Aişe'nin O'nu zehirlediği şeklinde yorumlanmıştır. Böyle bir yoruma örnek olarak bk. Tekin, s. 62-67.

[31] Muhammed b. İshâk, (151/768), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Ahmed Ferid el-Mezîdî, Beyrut 2004, 708; İbn Hişâm, IV, 301; İbn Sa'd, II, 207-208; Belazürî, I, 545-546; Taberî, III, 195; Ahmed b. Hanbel, XLV, 461 (27469); Buharî, “Meğazi”, 83.

hissediyorum" buyurmuştur.[32] Hastalığının sebebini zehre bağlayan Resûlullah'ın, bundan dolayı ilaç kullanmayı reddettiği söylenir.[33]

Ayrıca Hz. Abbas'ın, *"Allah'a yemin ederim ki ben Peygamberin bu rahatsızlığından dolayı vefat edeceğini yüzünden anlıyorum. Çünkü ben, ölecekleri vakit Abdülmuttalib oğullarının yüzlerinin şeklini bilirim."*[34] dediği nakledilir ki bu, Resûlullah'ın irsi bir hastalığa yakalanmış olma ihtimalini akla getiriyor.

Gerek Hz. Aişe'nin hatıralarından gerekse bu süre içinde Resûlullah'ı ziyaret eden diğer akraba ve Sahâbe'nin anlattıklarından anlaşıldığı kadarıyla hastalık, şiddetli baş ağrısı ve yüksek ateş şeklinde kendini göstermiştir. Hz. Aişe, hastalığında Resûlullah'tan daha çok acı çeken kimse görmediğini ifade ederken,[35] O'nu ziyaret eden Ömer b. Hattab, Abdullah b. Mesud ve Ebû Said el-Hudrî, ateşinin yüksekliğinden dolayı vücuduna dokunmakta zorluk çektiklerini anlatıyorlar.[36]

Baş ağrısı nedeniyle Resûlullah, sürekli başını bir bezle bağlıyordu. Ateşini düşürmek için ise yanında bulundurulmuş su kabına elini daldırıp yüzüne sürüyordu.[37] Hatta uzandığı yerin üst tarafına kurulan bir düzencele alınına su damlatıldığı anlatılır. Resûlullah'ı hastalığı sırasında bir grup kadımla birlikte ziyaret ettiğini söyleyen Fatıma bintü'l-Yemân, gördüklerini şöyle ifade ediyor: *"Baktık ki hummanın hararetinden geçirdiği yüksek ateş nedeniyle üst tarafına bağlanan bir kaptan O'nun üzerine su damlıyordu. Ya Resûlullah! Şifa bulman için Allah'a dua etseniz, dedik. Resûlullah, İnsanların en ağır belaya uğrayanları peygamberlerdir. Sonra onları takip edenlerdir, buyurdu."*[38] Bazen de vücuduna soğuk su dökülüyor veya düş aldırılıyordu.[39] Bir seferinde yedi farklı kuyudan getirilen suyla yıkanmıştı.[40]

Rivayetlerden anlaşıldığı kadarıyla Resûlullah, iyileşmek için çaba harcamamıştır. Aksine ilaç içirilmesine karşı çıktığı, şifa bulması için Rabbine dua etmesi yönündeki ricaları karşılamadığı ve vakarla ölümünü beklediği

[32] İbn Hişâm, III, 287; İbn Sa'd, II, 181; İbn Kesir, VIII, 33; Buharî, "Meğazi", 83.

[33] Vakîdî, 679.

[34] Taberî, I, 193.

[35] Belazürî, I, 552; Ahmed b. Hanbel, XLI, 31 (24482); Buharî, "Merdâ", 2; İbn Mâce, "Cenâiz", 64.

[36] Ebû Ya'lâ, II, 312 (1045); Buharî, "Merdâ", 3.

[37] İbn Sa'd, II, 226; Taberî, III, 197; Buharî, "Meğazi", 83.

[38] Ahmed b. Hanbel, XLV, 10 (27079).

[39] İbn Hişâm, IV, 298.

[40] İbn İshâk, 706; Taberî, III, 194.

görülmektedir.^[41] Nitekim yukarıda zikrettiğimiz şurup içirme teşebbüsüyle ilgili rivayetin farklı versiyonlarının yanı sıra Ebü'l-Hüveyris'in şöyle dediği naklediliyor: “Resûlullah ne zaman hastalansa Allah'tan sıhhat ve afiyet dilerdi. Fakat vefatıyla sonuçlanan hastalığa tutulduğu zaman, şifa için hiç dua etmedi ve Ey nefis! Sana ne oluyor ki her sığınacak yere sığınmıyor, her şeyden medet umuyorsun! diyerek nefisini kımadı.”^[42]

Hz. Aişe de Resûlullah'ın baygınlık geçirdiği bir sırada O'nun yüzünü sıvazlayıp şifa bulması için dua etmeye başladığını, ancak O'nun “Hayır, bilakis Cebrail, Mikail ve İsrail ile mesut olmak için Allah'tan Refik-i A'lâ'yı istiyorum.” şeklinde tepki verdiğini anlatmaktadır.^[43]

Yine Hz. Aişe'nin anlattığına göre Resûlullah'ın yanında içinde su bulunan bir kap vardı. Elini bu kaba kaldırıyor, sonra elini yüzüne sürüp ıslatıyor ve “Allah'ım, ölüm acısına karşı bana yardım et!” diyordu. ^[44]

Resûlullah, ömrünün son iki haftasında şiddetli ağrılar çekmesine rağmen bu rahatsızlığını etrafındakilere yansıtmamaya çalışmıştır. Bu çerçevede bazen O'nun Hz. Aişe'ye latife yaptığı bazen de Hz. Aişe'nin O'na takıldığı anlar olmuştur. Şu iki rivayeti bu kapsamda değerlendirmek mümkündür:

Hz. Aişe: “Hastalığı sırasında Resûlullah bana, ne olur sanki benden önce ölsen de cenaze işlerini ben üstlensem, namazımı kıldırısam ve seni ben defnetsem, dedi. Ben de, vallahi öyle sanıyorum ki eğer öyle olursa günün sonunda kadınlarından birisiyle odamda yalnız kalır onunla gönül eğlendirirsin, dedim. Bunun üzerine Resûlullah güldü.”^[45]

Hz. Aişe: “Resûlullah, rahatsızlanmaya ve yatağında kıvranmaya başlamıştı. Eğer bizden biri böyle yapsaydı kızardın, dedim. O da, peygamberlerin acısı şiddetli olur, dedi.”^[46]

2. Son Anlar ve Vefat

Resûlullah, hasta haliyle ömrünün son günlerine kadar Mescid-i Nebevi'de namazları kıldırmaya devam ediyor, minbere çıkıp nasihat veya ikazlarda bulunuyor ve devlet işlerini yürütmeye çalışıyordu. Vakıdî'nin naklettiğine

[41] Krş. Ahmed b. Muhammed el-Kastallanî (923/1517), *el-Mevâhibü'l-Ledüniyye bi'l-Minehi'l-Muhammediyye*, thk. Salih Ahmed eş-Şamî, el-Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 2004, IV, 528.

[42] İbn Sa'd, II, 225; Belazürî, I, 550.

[43] İbn Sa'd, II, 187, 203; İbn Kesîr, VIII, 69. İbn Mâce, “Cenâiz”, 64

[44] Buharî, “Meğazî”, 83; İbn Mâce, “Cenâiz”, 64.

[45] İbn İshâk, 702; İbn Hişâm, IV, 290; İbn Sa'd, II, 199; Belazürî, I, 544; Taberî, III, 188; Ahmed b. Hanbel, XLII, 50 (25113); Ebü Ya'lâ, VIII, 56 (4579); Şamî, XII, 236; Buharî, “Ahkam”, 51; İbn Mâce, “Cenâiz”, 9.

[46] İbn Sa'd, II, 184; Makrizî, XIV, 514.

göre Resûlullah, Hicretin 11. senesi Safer ayından dört gün kala pazartesi günü, Ashâb'ına Rumlarla savaşmak üzere yola çıkmaları için hazırlanmalarını emretmişti. Ertesi gün de Üsâme b. Zeyd'i çağırdı ve ona *"Babanın öldürüldüğü yere kadar yürü!.."* dedi. Çarşamba günü olunca Resûlullah'ın hastalığı, yüksek ateş ve baş ağrısı şeklinde zuhur etti. Perşembe gününe girildiğinde bizzat kendi eliyle Üsâme için sancak bağladı ve *"Allah yolunda Allah'ın adıyla savaşa çık ve Allah'ı inkâr edenlerle çarpış. Savaşın, ancak kalleslik yapmayın. Küçük çocukları ve kadınları öldürmeyin. Düşmanla karşılaşmayı arzulamayın!"* buyurdu. Üsâme de sancağı alıp Medine'den çıktı ve Cürf denilen yerde karargâh kurdu. Orada hazırlıkların tamamlanıp orduya katılımın sağlanması bekleniyordu. Ebû Bekir es-Sıddik, Ömer b. Hattab, Ebû Ubeyde b. Cerrah ve Sa'd b. Ebû Vakkas başta olmak üzere Ensar ve Muhacir'in ileri gelenlerinin tamamı genç yaştaki Üsâme'nin başında olduğu orduya katılmıştı. Bu durum bazı itirazları beraberinde getirmişti. *"Bu çocuk mu ilk muhacirleri yönetecek!.."* diyenler vardı. Bu duruma çok sinirlendiği anlaşılan Resûlullah, başını bir bezle bağlamış vaziyette minbere çıktı. Burada yaptığı konuşmada Üsâme için yapılan itirazların daha önce babası için de yapıldığını ve her ikisinin bu işe layık olduğunu ifade ederek tartışmalara son verdi. Bu, Rebiülevvel'in 10'u Cumartesi günüydü. Üsâme ile birlikte yola çıkacak olan Müslümanlar Resûlullah'la vedalaşıp Cürf'teki karargâha gidiyorlardı. Resûlullah'ın hastalığı da ağırlaşmış, *"Üsâme'nin seferini gerçekleştirin!"* diyordu. Pazar günü olunca rahatsızlığı şiddetlendi. Bunun üzerine Üsâme, ordugahtan ayrılarak O'nun yanına geldi. Peygamber baygın halde yatıyordu. Üsâme, küçük adımlarla yaklaştı ve O'nu öptü. Resûlullah konuşmıyordu, ellerini göğe doğru kaldırıp dua etti ve Üsâme'nin başına sürdü.^[47]

Fadl b. Abbas'ın anlattığına göre bir gün Resûlullah, *"Başımı bağlayın, belki mescide çıkarım."* buyurdu. Bir sargıyla başı bağlandıktan sonra iki kişinin kolları arasında Mescid'e girdi. Minbere çıkıp oturdu ve insanların çağrılmasını istedi. İnsanlar gelip etrafına toplanınca onlara şöyle seslendi: *"Ey insanlar! Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd ederim. Artık aranızdan ayrılma vaktim yaklaştı. Ben de ancak bir beşerim. Bakın ben kimin sırtına kamçı vurmuş isem işte sırtım, gelip sırtıma vursun. Ben kimin malını almışsam, işte malım gelip alsın. Ben kime hakaretemiş ve onurunu kırmışsam, işte onurum gelip misillemede bulunsun. Kimse çıkıp da, Resûlullah tarafından kınanmaktan ve kin beslenmekten korktuğum için misilleme yapmadım, demesin. Biliniz ki kınamak ve kin beslemek benim huyum ve şanım değildir. Aranızdan en sevdiğim kişi, şayet*

[47] Vakıdî, 1117. Ayrıca bk. İbn İshâk, 706, 708; İbn Hişâm, IV, 299; İbn Sa'd, II, 218-219; Taberî, III, 186, 196; Buharî, "Meğazi", 87.

bende varsa gelip hakkını alan veya bana hakkını helal eden kimsedir. Ben, başkalarının hakkı boynumda olduğu halde Aziz ve Celil olan Allah'ın huzuruna çıkmak istemiyorum. Görüyorum ki bu sözümler içinizde defalarca tekrarlanana kadar karşılık bulmayacak." Bu hitabından sonra öğle namazını kıldırarak Resûlullah, tekrar minbere çıktı ve daha önce söylediklerini tekrarladı. Akabinde, kendilerinden üç dirhem alacağı olduğunu söyleyen bir adama parasını verdi, ganimetten üç dirhem çaldığını itiraf eden bir kişiden de o malı geri aldı. Ayrıca farklı konularda sıkıntıları olduğunu ve kendilerinden dua belediklerini söyleyen Ashâb'ın talebini karşıladı.^[48]

Son üç güne girildiğinde Resûlullah'ın artık namaz kıldırarak takati kalmamıştı. Hz. Aişe'nin anlattığına göre; Yatsı namazının vakti girmiş, ezan okunmuştu. İnsanlar namaz kıldırması için mescitte O'nu bekliyordu. Resûlullah, "İnsanlar namaz kıldı mı?" buyurdu. "Hayır, onlar seni bekliyorlar ya Resûlullah!" denildi. "Benim için leğene su koyun" dedi. Su hazırlanınca yıkandı. Ancak mescide gitmek için ayağa kalkınca bayıldı. Ayıldığında tekrar cemaatin namaz kılıp kılmadığını sordu, hazırlanan suyla yıkandı ve camiye gitmek için doğruldu, ancak yine bayıldı. Bu durum üçüncü kez tekrar edince Resûlullah, Ebû Bekir'in namaz kıldırmasını emretti. Her ne kadar Hz. Aişe, "Ebû Bekir hassas bir adamdır. Senin yerine geçtiği zaman ağlamaktan insanlar onun sesini duyamaz" şeklinde itiraz edip başkasının görevlendirilmesini talep ettiyse de Resûlullah, Ebû Bekir için ısrar etti. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir namazları kıldırmaya başladı.^[49]

Resûlullah'ın vefatına kadar Hz. Ebû Bekir'in toplam 17 vakit namaz kıldırıldığı söylenir.^[50] Bu süre zarfında rahatsızlığı sebebiyle yataktan kalkamayan Resûlullah, bir ara iyileşir gibi oldu. Mescide açılan kapının perdesini araladı ve içerde sabah namazını kılan cemaati izledi. O anları Enes b. Malik şöyle tasvir ediyor: "Resûlullah'ın vefat ettiği hastalık sırasında insanlara Ebû Bekir namaz kıldırıyordu. Pazartesi günü olunca insanlar namaz için safaya durmuşlardı. Peygamber, hüccresinin perdesini araladı ve ayakta bir süre bizi izledi. Yüzü sanki Mushaf'ın yaprağı gibiydi. Sonra sesi duyulacak derecede güldü. Onu görünce neredeyse aklımız başımızdan gidecekti. Müslümanlar, Resûlullah'ı görmekten o kadar

[48] İbn Sa'd, II, 223-224; Taberî, III, 189-190; Ebû Ya'lâ, XII, 201 (6824)

[49] İbn Hişâm, IV, 302; İbn İshâk, 709; İbn Sa'd, II, 193; Belazürî, I, 557; Taberî, III, 197; Buharî, "Ezan", 67; Müslim, "Salât", 418; Tirmizî, "Menâkib", 16.

[50] İbn Sa'd, II, 198; Belazürî, I, 556; Taberî, III, 197; Kastallanî, IV, 532; Müslim, "Salat", 419. Ayrıca Resûlullah'ın on üç günlük hastalığı esnasında rahatsızlığın arttığı zamanlarda namazları Hz. Ebû Bekir'in kıldırıldığı kendilerini iyi hissettiği vakitlerde ise namazları O'nun kıldırıldığı ifade edilir ki buradan hareketle hastalığın ağırlaştığı son üç günün dışında da Hz. Ebû Bekir'in namaz kıldırmasını söylemek mümkündür. Bk. Belazürî, I, 558.

çok mutlu oldular ki az kalsın namazlarını bozacaklardı. Ebû Bekir, Resûlullah'ın namaz kıldırmak isteğiyle çıktığını düşünerek, topukları üzerinde ilk safa ulaşmak için geri çekildi.”^[51]

O anları tasvir eden Ubeyd b. Umeyr el-Leysi'nin anlattığına göre Resûlullah, Hz. Ebû Bekir'in sağ tarafında oturarak namaza durdu. Namaz bitince sesini mescidin dışına taşıyacak kadar yükselterek şöyle hitap etti: *“Ey İnsanlar! Ateş alevlendi. Karanlık gecenin kitaları gibi fitneler geliyor. Vallahi, hiçbir şekilde benim aleyhime delil bulamazsınız. Çünkü ben ancak Kur'an'ın helal kıldığını helal kıldım ve ancak haram kıldığını haram kıldım.”^[52]*

Resûlullah'ın kıldığı bu son namazındaki halini anlatan rivayetler göre; O'nun başı bir bez parçasıyla bağlıydı.^[53] Başında omuzlarına kadar inen ve omuzlarına doladığı bir örtü vardı.^[54] Üzerinde tek parça bir elbise bulunuyordu ve elbisenin iki ucu uyumlu değildi. Ayağa kalkarken Üsâme b. Zeyd'den destek alıyordu.^[55]

Hz. Ebû Bekir, Resûlullah'ın iyileştiğini görünce Medine'ye bir fersah mesafedeki Sünuh'ta bulunan evine gitmek için ondan izin istedi ve yanından ayrıldı.^[56] Bir gün önce Resûlullah'ın hastalığının ağırlaşması nedeniyle O'nu ziyarete gelmiş olan Üsâme, orduyu hareket ettirmek için Cürf'e gitti. Hanımları da onun iyileştiğini düşünerek mutlu olmuşlar ve saçlarını taramaya başlamışlardı.^[57] Resûlullah ise Hz. Aişe'nin odasına geri döndü.^[58] O sırada odaya girip çıkanlar oluyordu. Elinde yeşil bir dal ile içeri giren Abdurrahman b. Ebû Bekir onlardan biriydi. Hz. Aişe, o anları şöyle anlatıyor: *“Resûlullah'ı göğsüme dayamıştım. Kardeşimin elindeki dala baktığımı gördüm. Onun misvağı sevdiğini biliyordum. Misvakı senin için alayım mı? diye sordum. O da başıyla evet işareti yaptı. Dalı alıp böldüm. Sonra çiğneyip yumuşattım. Resûlullah, onu aldı ve hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde dişlerini misvakladı.”^[59]*

Bir süre sonra Resûlullah'ın rahatsızlığı tekrar nüksetmişti. Yüzü kızarmış, alnından terler akıyordu. Oturmak istediğini söyledi. O'nu yatağına otur-

[51] İbn Hişâm, IV, 302-303; İbn Sa'd, II, 191; Belazürî, I, 561; Taberî, III, 198; Buharî, “Ezan”, 47; Müslim, “Salat”, 419; İbn Mâce, “Cenâiz”, 64.

[52] İbn İshâk, 711; İbn Hişâm, IV, 303; İbn Sa'd, II, 191; Belazürî, I, 558-559; Taberî, III, 198.

[53] İbn Hişâm, IV, 305;

[54] İbn Hibbân, 309.

[55] Makrizî, XIV, 461; Şamî, XII, 260.

[56] İbn Hişâm, IV, 304; Taberî, III, 199.

[57] Vakıdî, 1120.

[58] İbn İshâk, 711.

[59] İbn İshâk, 712; İbn Hişâm, IV, 305-306; İbn Sa'd, II, 206; Belazürî, I, 549; Buharî, “Meğazî”, 83.

tup göğsüne yaslayan Hz. Aişe,^[60] o anı şöyle tasvir ediyor: “Vefatı sırasında başı omuzumdaydı. Birden başı benim başıma doğru eğildi. Başıma yaslanmak istediğini zannettim. Ardından ağzından soğuk bir damla aktı ve gerdanıma düştü. Ondan dolayı ürperdim. O’nun bayıldığımı zannettim ve onu yere yatırıp üzerine bir elbise örttüm.”^[61]

Başka bir rivayette ise Hz. Aişe şöyle diyor: “Resûlullah’ın önünde içinde su bulunan deriden yapılmış bir çanak yahut ahşap bir bardak vardı. Elini bu kaba daldırıyor, sonra elini yüzüne sürüp ıslatıyor ve Lâ ilâhe illallah, doğrusu ölümün sekerâtı vardır! diyordu. Ardından sağ elini kaldırdı ve şöyle demeye başladı: Allah’ım, beni Refîk-i A’lâ’ya ulaştır!” Sonra birden eli suya düştü.”^[62]

İbn Ukbe’nin anlattığına göre Resûlullah’ın hastalığı şiddetlenince Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Ali’ye haber vermek için adam yollanmıştı.^[63] Ancak onlar yetişemeden Resûlullah, Hz. Aişe’nin kucagında vefat etti.^[64] O sırada Hz. Ömer ve Ebû Ubeyde b. Cerrah gibi Sahâbe’nin ileri gelenleri Cüruf’taki karargâhta sefere çıkmak üzere bekliyorlardı. Öyle ki Üsâme’nin, orduyu harekete geçirmek için atına bindiği anda vefat haberinin kendilerine ulaştığı söylenir.^[65]

Başta Hz. Ömer olmak üzere onun öldüğüne inanmak istemeyen kişilerle diğerleri arasında münakaşa baş göstermişti.^[66] Durumdan haberdar edilen Hz. Ebû Bekir, aceleyle geldi. Odaya girip Resûlullah’ın yüzündeki örtüyü kaldırdı ve alnından öptü.^[67] Ağlayarak “*Annam babam sana feda olsun! Hayattayken çok güzeldin, ölüyken de çok güzelsin.*” diyordu. Daha sonra dışarı çıkarak halkı yatıştırmaya çalıştı ve “*Ey insanlar! Her kim Muhammed’e tapıyor idiye, bilsin ki Muhammed ölmüştür. Her kim Allah’a tapıyorsa, Allah diridir ölmez.*” diyerek Hz. Muhammed’in bir beşer olduğunu ve her beşer gibi O’nun da ölümü tattığını duyurdu. Ardından da şu ayeti okudu:^[68]

“Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize)

[60] Belazûri, I, 563.

[61] İbn Sa’d, II, 228; Buharî, “Meğazî”, 83.

[62] İbn Sa’d, II, 229; Buharî, “Meğazî”, 83.

[63] İbn Kesir, VIII, 105.

[64] İbn Sa’d, II, 228; Buharî, “Meğazî”, 83.

[65] Vakıdî, 1117.

[66] İbn Sa’d, II, 233-237; Belazûrî, I, 563; İbn Mâce, “Cenâiz”, 65.

[67] İbn Sa’d, II, 231; İbn Mâce, “Cenâiz”, 7; Nesâî, “Cenâiz”, 11.

[68] İbn İshâk, 714; İbn Hişâm, IV, 307; Taberî, III, 201; İbn Hibbân, 310-311; Buharî, “Meğazî”, 83; İbn Mâce, “Cenâiz”, 65.

mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükafatlandıracaktır.” (Âl-i İmran 3/144)

Hız. Aişe, Resûlullah'ın vefat ettiğini ilk başta anlamamıştı.^[69] Çünkü daha önce hasta bakmamış ve ölen birisini görmemişti.^[70] Durumun anlaşılması üzerine diğer kadınlarla birlikte ağıtlar yakmış ve yüzünü dövmeye başlamıştı.^[71] Resûlullah'ın ölümüne inanmak istemeyen Sahâbe'nin dizlerinin bağı çözülmüş,^[72] Enes b. Malik'in ifadesiyle o gün Medine'ye adeta karanlık çökmüştü.^[73] Büyük bir hüzne gark olmuş olan insanlar birbirlerine taziyede bulunuyor ve başsağlığı diliyorlardı.^[74] Resûlullah'ın eşi Ümmü Seleme'nin şu ifadesi de acı gerçeği kabul etmenin o kadar kolay olmadığını göstermektedir: “*Kazma seslerini duyuncaya kadar Resûlullah'ın öldüğünü kabul edememiştim.*”^[75]

Hız. Muhammed, genel kabule göre 12 Rebiülevvel 11 tarihinde pazartesi günü vefat etmiştir.^[76] Konuyla ilgili olarak Hız. Aişe'nin şu tespitinde bulunduğu rivayet edilir: “*Resûlullah, Rebiulevvel ayının on ikisinde vefat etti. Nitekim O, böyle bir günde Medine'ye muhacir olarak ayak basmış ve hicretinin üzerinden tam on sene geçmişti.*”^[77] Vefat saati olarak ise güneşin tepe noktasını aştığı öğlen vakti (حين زاعت الشمس) gösterilir.^[78] Bununla birlikte kaba kuşluk vakti (حين اشند الضحى), yani öğlene doğru vefatın gerçekleştiğini söyleyenler de vardır.^[79] Yaşı konusunda da, 60 veya 65 rakamları zikredilmekle birlikte,

[69] İbn Sa'd, II, 228.

[70] Belazürî, I, 563.

[71] İbn İshâk, 713; Belazürî, I, 562.

[72] İbn Sa'd, II, 234; Taberî, III, 201; Abdurrahman es-Süheylî (571/1175), *er-Ravdü'l-Ünüf fi Şerhi's-Sirreti'n-Nebeviyye li İbni Hişâm*, thk. Abdurrahman el-Vekil, Darü'l-Kütübi'l-İslamiyye, Kahire 1970, VII, 585; Kastalanî, IV, 548; Buharî, “Megazî”, 83.

[73] İbn Sa'd, II, 239; Tirmizî, “Menâkib” 1; İbn Mâce, “Cenâiz”, 65.

[74] İbn Sa'd, II, 239.

[75] İbn Sa'd, II, 260.

[76] İbn Sa'd, II, 237-239; Taberî, III, 199-200; Süheylî, VII, 579; Makrizî, XIV, 429; İbn Kesîr, VIII, 104-109; Şamî, XII, 305. Konuyla ilgili farklı rivayet ve görüşler için bk. Kasım Şu-lul, *İlk Kaynaklara Göre Hız. Peygamber Devri Kronolojisi*, İnsan Yay., İstanbul 2008, 673-679. “12 Rebiülevvel pazartesi günü” aynı zamanda Resûlullah'ın doğum günü olarak kabul edilmektedir ki konuyla ilgili kaynaklarda geçen rivayetlerin yanı sıra, nesi uygulaması, tarihi olaylar ve astronomik verileri hesaba katarak Siyer kronolojisi üzerine bir çalışma hazırlayan Mehmet Apaydın'ın tespitlerine göre Hız. Muhammed'in doğum günü, H.Ö. 10 Rebiülevvel 53 Pazartesi (30 Haziran 570); vefat günü ise H.S. 14 Rebiülevvel 11 (8 Haziran 632) Pazartesi günüdür. Resûlullah'ın toplam ömrü de ay takvimine göre 63 yıl 10 ay 2 gün; güneş takvimine göre ise 61 yıl 11 ay 22 gündür. Bk. Mehmet Apaydın, *Siyer Kronolojisi*, Kuramer Yay., İstanbul 2018, 220, 699, 719, 727.

[77] Taberî, III, 215; İbn Kesîr, VIII, 107.

[78] Vakıdî, 1120; İbn Sa'd, II, 238; Belazürî, I, 569.

[79] Bk. Belazürî, I, 565; Taberî, III, 94; İbn Kesîr, VIII, 105; Şamî, XII, 305.

ekseriyet hicri yıl olarak O'nun 63 yaşında olduğu kanaatindedir.^[80] Resûlullah vefat ettiğiinde, üzerine henüz ihtiyarlık çökmemiş, saç ve sakalındaki sayılı bazı teller dışında beyazlamamıştı.^[81]

3- Vasiyet

Resûlullah, vefatından önceki perşembe günü, bir başka ifadeyle vefatından beş gün önce vasiyetini yazdırmak için yazı malzemesinin getirilmesini istemiş, ancak bu talep yerine getirilememiştir. Rivayetlerden anlaşıldığı kadarıyla evvela, sürekli baygınlık geçiren ve konuşmakta zorluk çeken Resûlullah'ın talebi tam olarak anlaşılammıştır. Bu konuda mecliste çıkan tartışmaların yanı sıra Hz. Ömer'in "*Resûlullah'ın hastalığı ağırlaşmıştır. Yanınızda ise Kur'an vardır. Bize Allah'ın kitabı yeter.*" çıkışı üzerine yazı malzemesinin getirilmesi noktasında orada hazır bulunan Ashâb arasında tartışma giderek alevlenmiştir. Oldukça dar olan odanın içindeki kalabalık ve cereyan eden bu tartışmalar, Resûlullah'ı rahatsız etmiş ve yalnız bırakılmasını istemiştir. Şayet yazı malzemesi getirilseydi Haşimoğullarından birisinin halife olarak belirleneceği düşüncesinde olan İbn Abbas'ın daha sonraları o günü anarak "Ah o perşembe günü!.." diye hayıflandığı anlatılır.^[82]

"Kırtas Hadisesi" olarak tarihe geçen bu mesele, daha sonraları özellikle Şia tarafından, Hz. Ömer'in bilinçli olarak Hz. Ali'nin imametine engel olduğu şeklinde yorumlanmış ve mesele, özelde Hz. Ömer genelde ise Ehli Sünnet aleyhinde sürekli kullanılmıştır. Resûlullah'ın rahatsız edilmemesi amacına dönük, son derece iyi niyetle yapıldığını düşündüğümüz Hz. Ömer'in bu hareketi, tamamen niyet okumaya dayalı olarak çarpıtılmıştır. Oysa kâğıt ve kalemin mebzul olduğu şu günümüzde dahi acil durumlarda kâğıt ve kalem bulmakta zorlandığımız anların olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda; henüz kâğıt ve kalemin kullanılmadığı, yazı malzemesi olarak deri, kemik, taş veya tahta tabletlerin kullanıldığı, mürekkep ve divitin çok nadir bulunduğu bir zamanda, olağanüstü bir ortamda acil olarak istenen bu malzemelerin hemen bulunup getirilmesinin pek kolay olmadığını hesaba katmak gerekir. Diğer yandan söz konusu iddianın antitezi olarak; Resûlullah'ın, Hz. Ebû Bekir'i halife olarak vasiyet etmek için kemik veya tablet istediği, ancak onun liderliğine kimsenin itiraz etmeyeceğini

[80] Şamî, XII, 307. Bk. İbn Sa'd, II, 268-269; Belazürî, I, 579; Taberî, III, 215-216; Makrizî, XIV, 545-550. Buharî, "Meğazi", 85; Müslim, "Fedâil", 2351; Tirmizî, "Menâkib", 13.

[81] Taberî, III, 182.

[82] Konuyla ilgili rivayetler için bk. İbn Sa'd, II, 213-215; Taberî, III, 193; Makrizî, XIV, 446-450; Kastallanî, IV, 529-530; Buharî, "Meğazi", 83; Müslim, "Vasiyet", 1637.

ifade edip bundan vazgeçtiği iddiası oraya atılmıştır,^[83] ki bütün bunların, olayın cereyan ettiği zamandan çok sonraları gerçekleşen siyasî rekabetin ürünü oldukları kanaatindeyiz. Aslında Ehl-i Sünnet'in, Şia karşısında Hz. Ebû Bekir'in vasiyet yoluyla tayin edildiğini ispata çalışırken kullandığı bu tür argümanlar, farkında olmaksızın İslam idare anlayışının en önemli unsurlarından olan istişare ve şuraya zarar vermektedir.^[84]

Olayın yaşandığı perşembe günü yatsı namazından itibaren sonraki üç gün içerisinde Resûlullah'ın camiye çıkamadığı ve namazları Hz. Ebû Bekir'in kıldırıldığı bilinmektedir. Bununla birlikte söz konusu hastalığı süresince O'nun yaptığı konuşmalar kaynaklarda yer almaktadır.^[85] Bunların önemli bir kısmı, O'nun minberde yaptığı son konuşma olarak nitelenmekte, ancak bunların muhtevaları değişmektedir. Her bir rivayetin, söz konusu konuşmanın bir parçasını ihtiva etmiş olması muhtemeldir. Çocukluğundan itibaren Resûlullah'ın hizmetinde bulunmuş olan Enes b. Malik'in ifadesine göre bu konuşmaların ana konusu, namazın önemi ve kölelere iyi muamele edilmesi çerçevesindeydi. Son nefesine kadar dilinin döndüğü kadarıyla bu konu üzerinde duruyordu.^[86]

Resûlullah'ın kendisinden sonraki siyasi hayata yön vermek konusunda herhangi bir vasiyetinin olmadığı açıktır.^[87] Aksi taktirde Ensar'ın, Resûlullah'ın vefat ettiği gün, kendi aralarından birini lider olarak seçmek için toplanmalarının izahı mümkün değildir. Zira Hz. Ali veya başka birisinin Resûlullah tarafından lider olarak açıkça belirlenmiş olmasına rağmen Ensar'ın aksi yönde hareket etmesi düşünülemez. Ensar'ın, Hicret'ten beri ortaya koydukları bütün özverilerine rağmen, her zaman Medine'de kendilerini ev

[83] İbn Kesîr, VIII, 36; Ahmet b. Hanbel, XLII, 50 (25113).

[84] Krş. Zorlu, Cem, *İslam Tarihinde İlk İktidar Mücadelesi*, İz Yayınları, İstanbul 2014, s. 44.

[85] İbn İshâk, 707-708, 723; İbn Hişâm, IV, 298-300; İbn Sa'd, II, 213-229; Taberî, III, 192-194, 196; Süheyli, VII, 576-577; Makrizî, XIV, 477-492; Şamî, XII, 252-260; Buharî, "Vesaya", 1; Müslim, "Vasiyet", 1637.

[86] İbn Sa'd, II, 222; İbn Mâce, "Vesâya", 1; Ebû Davud, "Vesâya", 1.

[87] Meşhur bir rivayete göre; Hz. Ali, bir gün Resûlullah'ın yanından çıkmıştı. Peygamberlerinin sıhhatini merak eden Ashâb'dan bazıları: "Ey Ebü'l-Hasan, Resûlullah bu geceyi nasıl geçirdi?" diye sordular. Hz. Ali de "Allah'a şükür, bugün biraz daha iyi." cevabını verdi. Orda bulunan Hz. Abbas, Ali'nin elini tutarak, "Ey Ali farkında değil misin? Vallahi sen, üç gün sonra emir kulu olacaksın. Allah'a yemin ederim ki ben Peygamberin bu rahatsızlığından dolayı vefat edeceğini yüzünden anlıyorum. Çünkü ben, ölecekleri vakit Abdülmuttalib oğullarının yüzlerinin şeklini bilirim. Şimdi gidip Resûlullah'a, kendisinden sonra bu işin (hilafetin) kime ait olacağını, yani halifenin kim olacağını soralım. Eğer bize ait olacaksa bunu bilelim. Yok başkasına ait olacaksa onu da bilelim ve Peygamber'den, halka bizim hakkımızda tavsiyede bulunmasını isteyelim." dedi. Hz. Ali ise, "Vallahi, biz bunu Resûlullah'a sorarsak, o da bizi bundan menedecek olursa artık Resûlullah'tan sonra halk bize bu işi hiç vermez. Vallahi işte bundan dolayı ben bunu Peygamber'e sormam." karşılığını verdi. Bk. İbn Hişâm, VI, 305; İbn Sa'd, II, 215-216; Belazürî, I, 565; Taberî, III, 193.

sahibi olarak gördükleri ve zaman zaman bunu Muhacirlere ihsas ettikleri vakidir. Bu çerçevede Hz. Muhammed'in liderliğini yalnızca peygamber sıfatıyla kabul eden Ensar'ın, O'nun ölümünden sonra liderliği ev sahibi olarak kendi hakları görmeleri doğal karşılanmalıdır. Ancak burada söz konusu olan bir şehrin liderliği olmadığı için olaydan haberdar olan Muhacirler olaya müdahil olmuşlardır ve haklı olarak Hz. Ebû Bekir'in ismi ön plana çıkmıştır. Haşimoğullarının da aynı şekilde Hz. Ali'nin evinde toplandığı ve onun halife olarak kabul edilmesini bekledikleri anlaşılmaktadır.[88] Hatta onlarla birlikte hareket eden Zübeyr b. Avvam'ın kılıç çektiği anlatılır.[89] Bu beklenti de karşılık bulmamıştır. Çünkü buradaki tartışma konusu sadece bir şehrin meselesi olmadığı gibi aynı zamanda belli bir ailenin reisliği meselesi de değildir. Söz konusu olan Ümmet-i Muhammed'in ve bütün İslam coğrafyasının meselesidir ki liyakatleri doğrultusunda bu işi sırasıyla Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve en sonunda Hz. Ali üstlenmişlerdir.

4. Cenaze İşlemleri

Hz. Ebû Bekir'e biat edildikten sonra salı günü öğle namazını müteakip Resûlullah'ın teşhiz işine başlandı. Bu süre zarfında naaş, vefat etmiş olduğu odada kapılar kapatılmak suretiyle bekletilmişti.^[90] Teşhiz, tekfin ve defin işlerini yapmak için hem Ensar'dan hem de Muhacirlerden öne atılanlar olmuş; ancak Hz. Ebû Bekir'in olaya müdahil olup "*Her kavmin kendi cenazelerine başkalarından ziyade öncelik hakkı vardır*" demesiyle,^[91] ailesi olarak Ali b. Ebî Talib, Abbas b. Abdülmuttalib, Abbas'ın iki oğlu Fadl ve Kusem bu işi yerine getirdiler. Resûlullah'la aralarında bir bakıma aile hukuku bulunan azatlı kölesi Salih ve Şukran ile Üsame b. Zeyd de onlara yardımcı oldular.^[92] Hz. Aişe ise Resûlullah'ın hanımları olarak teşhiz ve tekfin işini kendilerinin yapmak istediğini, ancak buna izin verilmediğini belirtir.[93]

Rivayete göre Ali ve Fadl cesedi yıkıyor; diğerleri de su döküyor veya onlara yardımcı oluyorlardı.^[94] Resûlullah'a hürmeten üzerindeki elbise çıkarılmadan vücudu yıkandı.^[95] Ardından üç parça pamuklu kumaşa sarılıp

[88] Bk. İbn İshâk, 714; İbn Hişâm, IV, 308; Belazürî, I, 583.

[89] Taberî, III, 202.

[90] İbn İshâk, 714.

[91] İbn Sa'd, II, 242.

[92] İbn İshâk, 719; İbn Hişâm, IV, 313; İbn Sa'd, II, 241; Belazürî, I, 569.

[93] İbn Mâce, "Cenâiz", 9.

[94] İbn Sa'd, II, 242; Belazürî, I, 569.

[95] İbn İshâk, 720; İbn Hişâm, IV, 313; İbn Sa'd, II, 240; Ebû Davud, "Cenâiz", 27.

kefenlendi.^[96] Bu üç parçadan birinin, Resûlullah'ın hayattayken giydiği Necran hırkası olduğu da söylenir.^[97]

Naaşın yıkanıp kefenlenmesi ve koku sürülmesinden sonra Resûlullah yatağının üzerine konuldu. Ardından Müslümanlar gruplar halinde içeri girdiler. Bir grup cenaze namazını kılıp çıkıyor, diğerleri içeri giriyordu.^[98] Cenaze namazı münferiden kılınmıştır. Resûlullah hem diri hem de ölü iken imam olarak görüldüğü için, O'na has olarak gerçekleştirilen bu uygulamaya göre önce erkekler, sonra kadınlar, akabinde de çocuklar naaşın bulunduğu odaya girerek başlarında imam olmaksızın cenaze namazını kılmışlardır.^[99] Namazı önce Haşimoğullarının kıldığı, onların çıkmasından sonra Muhacirlerle Ensar'ın, onlardan sonra da diğer insanların içeri girdiği söylenir.^[100]

İbrahim b. Haris et-Temimî, bulduğu bir sayfada babasının el yazısıyla şunların yazılı olduğunu anlatır: Ebû Bekir ile Ömer içeri girdiklerinde “Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun ey Nebi!”^[101] dediler. Odanın alabileceği kadar yanlarında Muhacir ve Ensar'dan bir grup vardı. Onlar da Ebû Bekir ile Ömer'in selamladığı gibi selam verdiler ve saflar halinde dizildiler. Kimse onlara imamlık yapmıyordu. Ebû Bekir, Ömer ile birlikte ilk safta Resûlullah'ın hizasında durdu ve şöyle dedi: “Allah'ım biz şahidiz ki O, kendisine nazil olanı tebliğ etti ve ümmetine nasihatte bulundu. O, Allah'ın tek olduğuna ve ortağı bulunmadığına iman ederek, Allah dini aziz kılıncaya kadar ve buyruğu yerine getirilinceye kadar Allah'ın yolunda savaştı. Ey İlahımız! bizleri O'na indirilen söze tabi olanlardan eyle. O bizi, biz O'nu tanıyıncaya kadar bizleri O'nunla bir araya getir. Gerçekten O, müminlere karşı nazik ve merhametliydi. İmana karşılık biz bir bedel beklemiyoruz ve asla para karşılığında onu satmayız.”^[102] İnsanlar da “Amin, amin!” diyordu. Sonra onlar çıktılar ve başkaları O'nun

[96] İbn Hişâm, IV, 314; İbn Sa'd, II, 245; Belazürî, I, 571; Buharî, “Cenâiz”, 18; Müslim, “Cenâiz”, 941; İbn Mâce, “Cenâiz”, 11; Nesaî, “Cenâiz” 39.

[97] İbn İshâk, 720; İbn Sa'd, II, 231, 247. Kullanılan kefen parçaları konusunda rivayetlerde başka sayılar da zikredilmektedir. Bk. İbn Sa'd, II, 249; Belazürî, I, 572; Şamî, XII, 326-327.

[98] İbn Sa'd, II, 251; Belazürî, I, 575; İbn Mâce, “Cenâiz”, 65.

[99] İbn İshâk, 721; Süheylî, VII, 588-590; Makrizî, XIV, 581-584; Kastallanî, IV, 561-563.

[100] İbn Sa'd, II, 253.

[101] السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

[102] اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْهَدُ أَنْ قَدْ بَلَغَ مَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ وَنَصَحَ لِأُمَّتِهِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى أَعَزَّ اللَّهُ دِينَهُ وَتَمَّتْ كَلِمَاتُهُ فَاتَمَّ بِهِ وَجْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ. فَاجْعَلْنَا يَا إِلَهَنَا مِنْ تَتَبِعَ الْقَوْلَ الَّذِي أَنْزَلَ مَعَهُ وَاجْتَمَعَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ حَتَّى نَعْرِفُنَا وَنَعْرِفَهُ فَإِنَّهُ كَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رِءُوفًا رَحِيمًا. لَا نَبْتَغِي بِالْإِيمَانِ بَدَلًا وَلَا نُنْشِرِي بِهِ نَفْسًا أَبَدًا

üzerine namaz kılmak için içeri girdiler. Sonra kadınlar, ardından çocuklar girdiler. Namazı bitirince kabrinin yeri hakkında konuşmaya başladılar.^[103]

Mekkelilerin mezarlarını Ebû Ubeyde b. Cerrah, Medinelilerinkini ise Ebû Talha kazıyordu. Her ikisine haber gönderilmiş, ancak sadece Ebû Talha'ya ulaşılmıştı. O da lahit şeklinde bir mezar hazırladı. Cenazeyi mezara yerleştirmek için Hz. Ali, Abbas'ın oğulları Fadl ve Kusem ile Resûlullah'ın azatlısı Şukran mezara indiler.^[104] Ayrıca Hz. Ali'nin Bedir gazilerinden Ensarlı Evs b. Havli'nin kendilerine katılmasına izin verdiği söylenir.^[105] Toprak rutubetli olduğu için Şukran, sağlığında Resûlullah'ın giydiği kırmızı kadife bir hırkayı getirip cenazenin altına serdi.^[106] Lahdin üzeri kerpiçle kapatıldı ve üstüne toprak örtüldü. Ardından Hz. Bilal, baş tarafından başlamak üzere kabrin üzerine su döktü.^[107]

Rivayetlerin genelinden anlaşıldığı kadarıyla defin işlemi, vefattan yaklaşık bir buçuk gün sonra yapılmıştır. Zira Resûlullah, pazartesi günü öğlene doğru veya öğlen vakti vefat etmiş, cenazesi ise ertesi gün gecenin ilerleyen saatlerinde defnedilmiştir.^[108] Başka bir ifadeyle defin işlemi, çarşamba gecesi gerçekleşmiştir.^[109] Genel kanaat bu yönde olmakla birlikte, bazı rivayetlerde definin salı günü öğlen vakti yapıldığı ifade ediliyor ki,^[110] bu söz konusu sürenin bir gün olduğunu gösteriyor. Bu arada “cenazenin üç gün defnedilmeden bekletildiği”^[111] iddiası dillendirilmektedir ki bunun gerçeği yansıtmadığını düşünüyoruz. Muhtemelen bu iddia, vefat günüyle defin zamanını açıklayan rivayetlerde Pazartesi, Salı ve Çarşamba isimlerinin geçmesinden ve hepsinin tam gün olarak hesaplanmasından kaynaklanmıştır.^[112] Oysa vefat, pazartesi öğlene doğru veya öğlen vakti gerçekleşmiş; defin de salı günü gece yarısı yapılmıştır.^[113] Ay saatinin esas alınması hasebiyle o vakte Çarşamba gecesi denilmiştir. Bazı rivayetlerde “çarşamba gecesi”

[103] İbn Sa'd, II, 253.

[104] İbn İshâk, 721.

[105] İbn Sa'd, II, 243; Ahmed b. Hanbel, IV, 186 (2357).

[106] İbn Sa'd, II, 260; Belazürî, I, 576; İbn Kesîr, VIII, 143; Makrizî, XIV, 585; Müslim, “Cenâiz” 967; Tirmizî, “Cenâiz”, 55.

[107] İbn Sa'd, II, 259, 266; Belazürî, I, 575; İbn Kesîr, VIII, 153.

[108] Belazürî, I, 567.

[109] İbn İshâk, 721; İbn Hişâm, IV, 315; Taberî, III, 217; İbn Hibbân, 334.

[110] İbn Sa'd, II, 265; İbn Kesîr, VIII, 144.

[111] Taberî, III, 211.

[112] İbn Sa'd, II, 238; İbn Kesîr, VIII, 104; Kastallanî, IV, 551-552.

[113] İbn Hişâm, IV, 315; Belazürî, I, 567; Taberî, III, 197; Süheylî, VII, 560; İbn Kesîr, VIII, 152; Şamî, XII, 333.

yerine “çarşamba günü” ifadesinin kullanılması da söz konusu yanılığa kapı aralamış olmalıdır. Zira ay saatinin esas alındığı gün, güneşin batmasıyla başlar ve ertesi gün yine güneşin batmasıyla biter. Başka bir ifadeyle güneş saatinin esas alındığı Salı'nın son vakitleri, ay saatinin esas alındığı Çarşamba'nın ilk vakitleridir.

Kaba kuşluk veya öğlen vakti gerçekleşen vefatı müteakip, Peygamber sonrası Müslümanların liderliğini kimin üstleneceği noktasında Ensar'ın Benû Sâide Çardağı'nda yaptığı toplantıyla başlayan süreç, salı günü öğlen vakti Hz. Ebû Bekir'e halife olarak yapılan biat işlemlerinin tamamlanmasıyla sona ermiş ve ancak ondan sonra cenazeye ilgilenmeye başlanmıştır.^[114] Daha Resûlullah hayatta iken ortaya çıkan yalancı peygamberlerin başlattığı isyanlar ve Medine'yi tehdit eden irtidat hareketleri, çok başlılığa meydan verilmeden yeni liderin önce seçilmesini zorunlu kılıyordu.^[115] Kuşkusuz söz konusu gecikmenin sebebinin sadece halife seçimine bağlamak doğru değildir. Defni geciktiren sebepler arasında Resûlullah'ın ölüp ölmediğine dair tartışmalar, konuyla ilgili şüphelerin giderilme çabası, cenazeyi kimin kaldıracağı ve nerde defnedileceği konusundaki münakaşalar, cenaze namazının münferiden kılınması ve Medine'deki dileyen herkese Resûlullah'ı son kez görme fırsatının verilmek istenmesi gibi hususlar sayılabilir.^[116]

Resûlullah'ın vefatı karşısında Sahâbe arasında bir şaşkınlığın yaşandığı aşıkardır. Hem bir peygamber cenazesinin nasıl kaldırılacağı konusunda acemiliklerin yaşanmasını doğal karşılamak gerekir. İbn Abbas'ın şu anlatıkları konunun izahı açısından yeterlidir: Salı günü teçhiz işi tamamlandığı zaman Resûlullah'ın naaşı, evindeki yatağının üzerine konuldu. Müslümanlar, onu nereye defnedecekleri hususunda ihtilaf ettiler. Adamın biri, “*Onu Ashâb'ımın yanına Baki'ye defnedelim*” derken, bir başkası da: “*Onu mescidine defnedin*” dedi. Araya giren Ebû Bekir şöyle dedi: Resûlullah'ın “*Her peygamber, mutlaka vefat ettiği yere defnedilmiştir.*” buyurduğunu işittim. Bunun üzerine Resûlullah'ın yatağı bulunduğu yerden kaldırıldı ve oraya mezarı kazıldı.^[117]

Sonuç

Hz. Muhammed, hicretin 10. yılında yaptığı veda haccından yaklaşık üç ay sonra vefat etmiştir. Hac dönüşünde yorgun düşmüş ve hastalanmıştır.

[114] İbn Sa'd, II, 253

[115] Kastallanî, IV, 567.

[116] Bk. İbn Hişâm, IV, 306-307; İbn Sa'd, II, 242, 251, 254, 257; Belazürî, I, 569; Taberî, III, 212-213; Makrizî, XIV, 556-564.

[117] İbn Hişâm, IV, 314-315; İbn Sa'd, II, 255; Belazürî, I, 573; Taberî, III, 213; Tirmizî, “Cenâiz”, 33; İbn Mâce, “Cenâiz”, 65.

Bir ay kadar hasta kaldıktan sonra iyileşmiş, ancak hicri 11. yılın Rebiülevvel ayına girmeden hastalığı tekrar nüksetmiştir. 13 gün süren bu hastalığı atlatamamış ve 12 Rebiülevvel pazartesi günü öğlen vakti hayata gözlerini yummuştur. O gün, aynı zamanda Hz. Peygamberin doğduğu gündür. Kaynaklardaki genel kanaat bu şekilde olmakla birlikte nesi uygulaması, tarihi hadiseler ve astronomik veriler esas alınarak yapılan bir çalışmaya göre vefat günü, 14 Rebiülevvel 11 (8 Haziran 632) pazartesiye tekabül etmektedir. Doğumu ise H.Ö. 10 Rebiülevvel 53 (30 Haziran 570) pazartesi günüdür.

Hastalığı tam olarak teşhis edilememişse de şiddetli baş ağrısı ve yüksek ateşle kendini gösteren rahatsızlığın sebebi kaynaklarda zatülcenp veya zehirlenme olarak gösterilmiştir. Başta Hz. Aişe olmak üzere eşleri ve diğer akrabaları O'nun iyileşmesi için büyük çaba harcamışlardır. Şifa bulması için yapılan duaların yanı sıra ilaç kullanılması yoluna gidilmiştir. Ancak rivayetlerden anlaşıldığı kadarıyla büyük bir vakarla ölümü bekleyen Resûlullah, tedaviyi reddetmiştir. Lüdd adı verilen bir çeşit şurubu içmek istemesi, yapılan tedaviyi hatalı bulması ve hastalığının kaynağı olarak tedavisini mümkün görmediği zehirlenme olarak görmüş olması muhtemeldir.

Resûlullah'ın vefatını müteakip, daha cenaze defnedilmeden Sahâbe'nin yeni liderin belirlenmesi çabası içine girdiği bir gerçektir. Ancak bunu Ashâb'ın, Peygamberlerini önemsemedikleri veya onun ölümüne üzülmedikleri şeklinde yorumlamak yanlış olur. Bilindiği gibi Resûlullah'ın hastalığı etrafta duyulur duyulmaz Esved el-Ansî, Müseylime ve Tuleyha gibi şahıslar, peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkmış ve Medine yönetimine isyan başlatmışlardır. Hastalığına rağmen Resûlullah, onlarla mücadele etmiş ve vefatından bir gün önce Esved el-Ansî etkisiz hale getirilmiştir. Dolayısıyla bu isyanların İslam dininin bekası için büyük tehdit oluşturduğu açıktır. Böyle bir ortamda "ev sahibi" sıfatıyla liderlik hakkını kendilerinde gören Ensar'ın aralarından birisini lider seçmek üzere Sakîfetu Benî Sâide'de toplanmaları İslamî hareketin çekirdek kadrosunu oluşturan Ebû Bekir, Ömer ve Ebû Ubeyde gibi ileri gelen Muhacirlerin olaya müdahil olmasını beraberinde getirmiştir. Yaklaşık bir günlük çalışmadan sonra da Ensar ve Muhacir'in kahir ekseriyeti nezdinde bu işe layık görülen Hz. Ebû Bekir ilk halife olarak belirlenmiştir.

Siyasî istikrarsızlık ve çok başlılığın önü bu şekilde alındıktan sonra Hz. Peygamber'in cenazesinin teşhiz, tekfin ve defin işine başlanmıştır. Cenazenin kaldırılması işlemi, salı günü öğleden sonra başlamış ve gece yarısına kadar devam etmiştir. Her ne kadar cenazenin üç gün bekletildiği ve havaların sıcak olması nedeniyle cesette bozulmaların görüldüğü söylenmekteyse

de bu iddiaların doğru olmadığı kanaatindeyiz. Teçhiz ve tekfinden sonra mübarek naaş, Hz. Aişe validemizin odasındaki yatağın üzerine konulmuştur. Akabinde erkek, kadın ve çocuklar dahil bütün Sahâbe, gruplar halinde odaya girip cenaze namazlarını kılmışlardır. Odanın alabileceği kadar kişi içeri girip naaşın önünde saf tutuyor ve namazlarını imamsız olarak kılıyorlardı. Gece yarısına kadar süren bu işlemin ardından yatağın bulunduğu yere mezar kazılmış ve cenaze oraya defnedilmiştir.

Kaynaklar

- Ahmed b. Hanbel (241/855). *Müsned*. Thk. Şuayb el-Arnâvut vd., Müessesetu'r-Risale, Beyrut 2001.
- Apaydın, Mehmet. *Siyer Kronolojisi*. Kuramer Yayınları, İstanbul 2018.
- Belazürî, Ahmed b. Yahya (279/892). *Ensâbü'l-Eşraf*. Thk. Muhammed Hamidullah, Darü'l-Mearif, Mısır 1959.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail (256/870). *el-Câmiü's-Sahîh*. Thk. Muhibbüddin el-Hatib, el-Mektebetü's-Selefiyye, Kahire 1400 (1979).
- Demirel, Muhsin. *Evrensel Peygamber: Hz. Muhammed'in Hayatı*. Edit. Hüseyin Güneş, Seyda Yayınları, Ankara 2018.
- Ebû Davud, Süleyman b. Eşas es-Sicistanî (275/889). *Sünen*. Nşr. Sıdkı Cemil el-Attar, Darü'l-Fikr, Beyrut 2005.
- Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali el-Mevsilî (307). *Müsned*. Thk. Hüseyin Selim Esed, Darü'l-Me'mun, Dımaşk 1984.
- İbn Hibbân, Muhammed (354/965). *es-Sîretü'n-Nebeviyye ve Ahbâru'l-Hulefâ*. Çev. Harun Bekiroğlu, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2017.
- İbn Hişâm, Abdülmelik (218/833). *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Thk. Ömer Abdüsselam Tedmürî, Beyrut 1990.
- İbn İshâk, Muhammed (151/768). *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Thk. Ahmed Ferid el-Mezidî, Beyrut 2004.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer (774/1372). *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Thk. A. A. et-Türkî, Dârü Hicr, İmbabe 1997.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezid el-Kazvinî (273/887). *Sünen*. Nşr. Sıdkı Cemil el-Attar, Darü'l-Fikr, Beyrut 2003.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed (230/884). *et-Tabakâtü'l-Kebîr*. Thk. Ali Muhammed, Mektebetü'l-Hancî, Kahire 2001.
- Kastallanî, Ahmed b. Muhammed (923/1517). *el-Mevâhibü'l-Ledüniyye bi'l-Minehi'l-Muhammediyye*. Thk. Salih Ahmed eş-Şamî, el-Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 2004.

- Makrizî, Ahmed b. Ali (845/1441). *İmta'ü'l-Esmâ'*. Thk. Muhammed Abdülhamid, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye Beyrut 1999.
- Müslim, İbn Haccac en-Nisaburî (261/875). *Sahîh*. Nşr. Ebû Kuteybe Nazar, Daru Taybe, Riyad 2006.
- Nesaî, Ahmed b. Şuayb (303/915). *Sünen*. Nşr. Sıdkı Cemil el-Attar, Darü'l-Fikr, Beyrut 2005.
- Reyyân, Nizar Abdülkadir. *Ve Azlemeti'l-Medîne: Vefatü'n-Nebî*. el-Câmiatü'l-İslamiyye, Gazze 2003.
- Süheylî, Abdurrahman (571/1175). *er-Ravdü'l-Ünüf fî Şerhi's-Sirreti'n-Nebeviyye li İbni Hişâm*. Thk. Abdurrahman el-Vekil, Darü'l-Kütübi'l-İslamiyye, Kahire 1970.
- Şamî, Muhammed b. Yusuf (942/1535). *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd*. Thk. Adil Ahmed ve Ali Muhammed, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993.
- Şulul, Kasım. *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*. İnsan Yayınları, İstanbul 2008.
- Şulul, Kasım. *Siyer: Son Peygamber Hz. Muhammed'in Hayatı*. Siyer Yayınları, İstanbul 2011.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr (310/922). *Tarîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*. Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Kahire 1968.
- Tekin, Arif. *Bilinmeyen Yönleriyle Hz. Muhammed'in Ölümü*. Yurt Kitap-Yayın, Ankara 2011.
- Tirmizî, Muhammed b. İsa (279/892). *Sünenü't-Tirmizî vehuve el-Câmiü'l-Muhtasar mine's-Sünen an Resulillah*. Nşr. Muhammed Nasirüddin el-Elbanî, Mektebetü'l-Mearif, Riyad 1417 (1996).
- Vakidî, Muhammed b. Ömer (207/823). *el-Meğazî*. Thk. Marsden Jones, Ale-mü'l-Kütüb, Beyrut 1984.
- Zorlu, Cem. *İslam Tarihinde İlk İktidar Mücadelesi*. İz Yayınları, İstanbul 2014.

